

УДК: 351

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-276-6-59-62

ДРИЖЕНКО О. А.

Університет державної фіскальної служби України

СТАН ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

У статті розглянуто основний понятійний апарат інновацій у сільському господарстві та сучасний стан державної підтримки інновацій у сільському господарстві. Наведено систему розподілу видатків державного бюджету України на наукову сферу за головними розпорядниками. Визначено динаміку фінансування наукової сфери в національній економіці. Представлено структуру державних видатків національної економіки. Досліджено динаміку обсягів забезпечення програм державної підтримки заходів в агропромисловому комплексі України. Проаналізовано видатки державного бюджету, що направлені на забезпечення програм державної підтримки заходів в агропромисловому комплексі України. Проаналізовано динаміку забезпечення програм державної підтримки заходів в агропромисловому комплексі України та виділено пріоритетні напрями фінансування. Зазначено, що здійснюється недостатній рівень фінансування, що стає основною проблемою як для національної системи наукових досліджень в цілому, так і для аграрної науки.

Ключові слова: державна підтримка, інновації, агроінновації, витрати бюджету.

DRYZHENKO O.

University of the State Fiscal Service of Ukraine

CURRENT STATE OF STATE SUPPORT FOR INNOVATION IN AGRICULTURE OF UKRAINE

The provision of state support programs for events and the investment process in Ukrainian agriculture are a set of consistently implemented steps in agro-industrial activity. For agriculture, the investment process plays a key role, as it is a source of cash resources generated from various sources, both investing in agro-industrial projects and further reinvesting the revenue generated in new agricultural investment projects. Today, Ukraine has an extensive system of implementation and implementation of innovation and investment projects in agriculture, in which the state participates either directly as an investor (co-investor) or as a guarantor. The investment process in agriculture also attracts private investors who can create agro-industrial innovations on a common basis. The article deals with the basic conceptual apparatus of innovations in agriculture and the current state of state support of innovations in agriculture. The system of distribution of expenditures of the state budget of Ukraine into the scientific sphere by the main spending units is presented. The dynamics of financing the scientific sphere in the national economy has been determined. The structure of state expenditures of the national economy is presented. The dynamics of volumes of providing state support programs for measures in the agro-industrial complex of Ukraine has been investigated. The state budget expenditures aimed at providing state support programs for measures in the agro-industrial complex of Ukraine are analyzed. The dynamics of providing state support programs for measures in the agro-industrial complex of Ukraine is analyzed and priority financing areas are identified. It is noted that there is an insufficient level of funding, which is becoming a major problem for both the national scientific research system as a whole and for agricultural science.

Keywords: government support, innovation, agro innovation, budget spending.

Постанова проблеми. Забезпечення програм державної підтримки заходів та інвестиційний процес у сільському господарстві України є сукупністю послідовно реалізованих кроків у агропромисловій діяльності. Для сільського господарства інвестиційний процес відіграє ключову роль, так як є джерелом формування грошових ресурсів, що здійснюється із різних джерел, як інвестування у агропромислові проекти, так і подальше реінвестування отриманого доходу в нові інвестиційні проекти сільського господарства.

Сьогодні в Україні існує розгалужена система реалізації та впровадження інноваційних та інвестиційних проектів у сільському господарстві, у яких держава приймає участь або безпосередньо як інвестор (співінвестор), або як гарант. Інвестиційний процес у сільському господарстві приваблює і приватних інвесторів, які можуть створювати агропромислові новації на спільних засадах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Істотний внесок у дослідження інновацій у сільському господарстві присвячені праці вітчизняних авторів О. Кот, О. Янковська, Л. Лазебник, В. Гурочкіної, А. Пересади, О. Федорчака, О. Менчинської, які зробили значний внесок у тематику даного наукового дослідження. Проте моніторинг сучасного стану інвестиційного розвитку у сільському господарстві залишається актуальним постійно, так як зміни у обсягах фінансування та державній підтримці є певним сигналом для забезпечення гарантій та формування інвестиційної привабливості України на міжнародному рівні.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Значна кількість науково-методологічних праць присвячена питанням вимірювання та діагностики, компонентам та структурним елементам інноваційного механізму. Динаміка сучасного стану державної підтримки інновацій у сільському господарстві є вирішальною, тому вкрай важливим є питання пріоритетного розподілу видатків державного бюджету України на наукову сферу за головними розпорядниками та виділення ключових підгалузей у сільському господарстві України для подальшого їх сталого розвитку.

Метою статті є аналіз видатків державного бюджету, що направлені на забезпечення програм державної підтримки заходів в агропромисловому комплексі України та визначення пріоритетних напрямів державного фінансування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Для реалізації поставленої цілі перед автором поставлені наступні завдання:

- охарактеризувати основний понятійний апарат обраної теми дослідження;
- дослідити обсяги розподілу видатків державного бюджету України на наукову сферу за головними розпорядниками;
- дослідити напрями забезпечення програм державної підтримки заходів в агропромисловому комплексі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. З самого початку ці поняття використовували у соціології наприкінці XIX століття (У першій інноваційній теорії Габрієля Тарда). Розглядалися інновації як соціальні зміни в граматиці, мові, релігії, законах, конституції, економічному режимі, промисловості та мистецтві. Саме слово «інновація» походить від латинського «invenire» – для виявлення. Innovation (англ.) утворюється з двох слів, таких як латинського «novation» (новизна) й англійського префікса «in», що означає «введення», тому у перекладі означає введенням нового або відновлення. В сучасних економічних умовах перед вітчизняними підприємствами досить гостро стоїть питання по-перше, пошуку нових ідей та дієвих методів управління, по-друге, залучення інвестицій та/або диверсифікація фінансових ризиків [1, с. 52].

Фундаментом економічного зростання інноваційних процесів у сільському господарстві на сучасному етапі могла б стати інновація та інноваційні процеси. Дослідження інновацій у науковій літературі свідчить про посилену увагу у науковців до «агроінновації». За період свого існування теорія в області інновацій в нашій країні зазнала значних змін. Узагальнюючи авторські модифікації визначень «агроінновація», які отримали висвітлення в джерелах масової вітчизняної інформації, слід виділити найбільш поширені з них характеристики. Агроінновацією вважають інновації аграрного сектора економіки з метою підвищення ефективності його діяльності та забезпечення стабільного розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва. Саме ефективність діяльності та стабільне розширене відтворення сільськогосподарського виробництва може забезпечити економічні інтереси аграрних підприємств.

Автор Л.Л. Лазебник зазначає: «Економічний інтерес – це складний за своєю природою артефакт, який є формою прояву потреби, об'єднує стимули і мотивації до дій в економічному процесі, відбиває рушійні сили економічного та соціального розвитку та відноситься до числа матеріальних регуляторів суспільного життя людини» [3, с. 19]. На нашу думку, інновація виступає в ролі інструменту в процесі комерціалізації сільськогосподарської продукції, так як має форму продуктової інновації та процесної інновації.

Пошук нових ідей та їх вчасна реалізація є одними з найскладніших завдань підприємця, інноваційна природа підприємництва проявляється не тільки в обранні найбільш привабливої з наявних альтернатив, але й у створенні нових можливостей, організаційних форм ведення бізнесу, нових методів для виходу на ринок з унікальними продуктами та послугами [5, с. 247].

Сьогодні Україна залишається далеко позаду від світових інноваційних процесів розвитку та соціального забезпечення [2, с. 38]. Особливо це стосується агропромислового комплексу України, так як саме ця галузь є ключовою у формуванні ВВП України.

Таблиця 1

**Розподіл видатків державного бюджету України на наукову сферу
за головними розпорядниками у 2014–2019 рр., млн грн***

Головні розпорядники	Загальний фонд		Спеціальний фонд		Разом	
2019 р.						
Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України	15908,2	-	5541,92	-	21450,1	-
Видатки державного бюджету України на наукову сферу	8064,31	100	2002,11	100	10066,4	100
Національна академія аграрних наук України	335,12	4,16	996,05	49,75	1331,17	13,22
2018 р.						
Міністерство аграрної політики та продовольства України	10689,8	-	1385,89	-	12075,7	-
Видатки державного бюджету України на наукову сферу	6791,01	100	1739,83	100	8530,85	100
Національна академія аграрних наук України	441,63	6,50	806,48	46,35	1248,11	14,63
2017 р.						
Міністерство аграрної політики та продовольства України	5565,56	-	3876,70	-	9442,26	-
Видатки державного бюджету України на наукову сферу	5083,17	100,00	2426,68	100,00	7509,85	100,00
Національна академія аграрних наук України	377,05	7,42	786,68	32,42	1163,73	15,50
2016 р.						
Міністерство аграрної політики та продовольства України	1652,34	-	459,64	-	2111,98	-
Видатки державного бюджету України на наукову сферу	3898,21	100,00	1389,54	100,00	5287,75	100,00
Національна академія аграрних наук України	284,84	7,31	167,42	12,05	452,26	8,55
2015 р.						
Міністерство аграрної політики та продовольства України	1658,47	-	530,24	-	2188,72	-
Видатки державного бюджету України на наукову сферу	3926,39	100,00	1364,27	100,00	5290,66	100,00
Національна академія аграрних наук України	366,51	9,33	308,07	22,58	674,58	12,75
2014 р.						
Міністерство аграрної політики та продовольства України	3428,62	-	2920,47	-	6349,09	-
Видатки державного бюджету України на наукову сферу	4085,26	100,00	1193,26	100,00	5278,52	100,00
Національна академія аграрних наук України	426,49	10,44	196,31	16,45	622,80	11,80

* Джерело: сформовано та розраховано автором за даними [0]

Саме тому сільськогосподарське виробництво є важливим та пріоритетним напрямом фінансового забезпечення державної підтримки. Отже, проаналізуємо динаміку показників та визначимо ключові тенденції розвитку інновацій та їх державної підтримки. Витрати на дослідження і наукові розробки в Україні Міністерство аграрної політики та продовольства України та Національної академії аграрної науки України з 2014 до 2017 р., збільшилися з 726,9 млн до 1318,8 млн грн, та збільшилось на 3,7 % до загальних видатків державного бюджету (див. табл. 1).

Національна академія аграрних наук України у видатках державного бюджету України займає у 2019 році 13,22 % у сумі 1331,17 млн грн від загальної суми видатків на наукову сферу, що є на 1,42 % більше за відповідних показник 2014 р. Значним показником державної підтримки інноваційного забезпечення аграрного сектора економіки став 2015 р. з показником 15,5 % – 1163,73 млн грн від загальної суми видатків на наукову сферу. Зазначимо, що на Міністерство аграрної політики та продовольства у 2018 р. виділяється видатків у сумі 12075,7 млн грн, тому порівняно з інноваційним забезпеченням аграрного сектора у сумі 1248,11 млн грн доцільно зробити висновок, що сума є меншою в 10 разів, так як складає лише 10,33 %.

Недостатній рівень фінансування є основною проблемою як для національної системи наукових досліджень в цілому, так і для аграрної науки.

Забезпечення програм державної підтримки заходів в агропромисловому комплексі України здійснюється шляхом формування відповідних статей видатків у державному бюджеті України, показники сформовано у таблиці 2.

Таблиця 2
Забезпечення програм державної підтримки заходів в АПК України у 2017–2019 рр., тис. грн

Статті видатків бюджету	2017			2018			2019			Відхилення 2019 від 2017	
	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом	Абсолютне	Відносне
Апарат Міністерства аграрної політики та продовольства України	2359776,	3448207,3	5807983,8	4579570,90	163771,90	4743342,8				-	-
Апарат Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України			0,00				8773197,90	3001762	11774960	-	-
Загальне керівництво та управління у сфері агропромислового комплексу	122 250,9		122250,9	163011,20		163011,20				-	-
Керівництво та управління у сфері розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України							689281,9	457,4	689739,3	-	-
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здефінансування кредитів	300 000,0		300000	66 000,00		66 000,00	451760		451760	151760	50,59
Дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері розвитку агропромислового комплексу, підготовка наукових кадрів, наукові розробки у сфері стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції, дослідження та експериментальні розробки у сфері агропромислового комплексу	71 479,5	48 538,00	120017,5	77561,00	55 083,90	132644,90	77561	65448	143009	22991,5	19,16
Підвищення кваліфікації фахівців агропромислового комплексу	10 517,4	8 469,30	18986,7	12 106,10	9 488,00	21 594,10	13162	10856,6	24018,6	5031,9	26,50
Ліквідація та екологічна реабілітація території впливу гірничих робіт державного підприємства "Солотвинський солерудник" Тячівського району Закарпатської області	8 024,0	51 400,00	59424	8 483,60		8 483,60	6797,3		6797,3	-52626,7	-88,56
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі	55 000,0	33 500,00	88500		5 000,00	5 000,00		5000	5000	-83500	-94,35
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	0,0		0	150 000,00		150 000,00	465000		465000	465000	100,00
Витрати Аграрного фонду пов'язані з комплексом заходів із збереження, перевезення, переробки та експортом об'єктів державного цінного регулювання державного інтервенційного фонду	74 504,7		74504,7		52 200,00	52 200,00		53000	53000	-21504,7	-28,86
Організація і регулювання діяльності установ в системі агропромислового комплексу та забезпечення діяльності Аграрного фонду		3301300,00	3301300	86 409,00	42 000,00	128 409,00	94746,8	47000	141746,8	-319553	-95,71
Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	75 000,0		75000	300 000,00		300 000,00	400000		400000	325000	433,33
Державна підтримка галузі тваринництва	170000,0		170000	3021000,00		3021000,00	2930000		2930000	2760000	1623,53
Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників	1473000,	48 538,00	1521538	695 000,00		695 000,00	681790		681790	-839748	-55,19

*Джерело: сформовано та розраховано автором за даними [6]

За результатами таблиці 2 визначено, що забезпечення програм державної підтримки заходів в агропромисловому комплексі України у 2017–2019 рр., тис. грн, має задовільний характер, охарактеризуємо більш детально:

- зросли обсяги державної підтримки розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними за досліджуваній період на 433,33 %;
- скоротились обсяги коштів на ліквідацію та екологічну реабілітацію території впливу гірничих робіт ДП «Солотвинський солерудник» Тячівського району Закарпатської обл. на 88,56 %;
- стрімко зростає державна підтримка галузі тваринництва, так у 2019 році профінансовано 2760000 тис. грн, у порівнянні з показником 2017 року 170000 тис. грн це на 1623, 53 % більше;
- скоротилась фінансова підтримка сільгосптоваровиробників за досліджуваній період на 55,19 %;
- з 2018 року з державного бюджету почали виділяти видатки на фінансову підтримку розвитку фермерських господарств у розмірі 150 000,00 тис. грн у 2018 році та у 2019 році 465000 тис. грн.

Підсумовуючи розміри державної підтримки заходів в агропромисловому комплексі України у 2017–2019 рр., слід зазначити, що середньоарифметичне значення становить 171,85 %, тобто обсяги державної підтримки збільшились, що є вкрай позитивно. З 2019 року Апарат Міністерства аграрної політики та продовольства України є структурною одиницею Апарату Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, так як відбулось об'єднання двох Міністерств.

Висновки. Дослідження динаміки обсягів забезпечення програм державної підтримки заходів в агропромисловому комплексі України у 2017–2019 рр. показало, що щорічно показники фінансування в середньому за напрямками збільшились на 171,85%, тобто обсяги державної підтримки зросли незалежно від інституціональних змін та підпорядкувань. Проаналізувавши видатки державного бюджету, що направлені на забезпечення програм державної підтримки заходів в агропромисловому комплексі України слід зазначити, що найбільш цінними є підтримка галузі тваринництва на другому місці – розвиток хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними. Це все характеризується як якісні зміни в агропромисловому комплексі України та його державної підтримки.

Література

1. Гурочкіна В. В. Інноваційний потенціал підприємства: сутність та система захисту. Економіка: реалії часу. Науковий журнал. 2015. № 5 (21). С. 51–57. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2015_5_10
2. Гурочкіна В.В., Махортов Ю.О. Стратегічні напрями інклюзивного розвитку України. Науково-практичний журнал «Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку». 2018. № 17. С. 35–44. URL : https://nonproblem.net/wp-content/uploads/2019/12/2019_17_035.pdf
3. Лазебник Л. Л. Економічні інтереси в системі механізмів державного впливу на економіку. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2019. № 2. С. 18–28. URL : <https://doi.org/10.33271/ev/66.018>
4. Лазебник Л. Л. Оновлення основних засобів в Україні: проблеми їх амортизації та використання. Економіка України. 2018. № 8. С. 62–74. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2018_8_6.
5. Менчинська О. М. Сутність та економічна природа інновацій: еволюційний підхід. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2017. № 3. Т. 1. – С. 246–248. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2017_3%281%29_46
6. Державний бюджет України (на 2017 р., 2018 р., 2019 рр.). Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-18>

References

1. Hurochkina V. V. Innovatsiyni potentsial pidpriemstva: sutnist ta systema zakhystu. Ekonomika: realii chasu. Naukovyi zhurnal. 2015. № 5 (21). S. 51–57. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2015_5_10
2. Hurochkina V.V., Makhortov Yu.O. Stratehichni napriamy inkluzyvnoho rozvytku Ukrainy. Naukovo-praktychnyi zhurnal «Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku». 2018. № 17. S. 35–44. URL : https://nonproblem.net/wp-content/uploads/2019/12/2019_17_035.pdf
3. Lazebnyk L. L. Ekonomichni interesy v systemi mekhanizmv derzhavnoho vplyvu na ekonomiku. Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu. 2019. № 2. S. 18–28. URL : <https://doi.org/10.33271/ev/66.018>
4. Lazebnyk L. L. Onovlennia osnovnykh zasobiv v Ukraini: problemy yikh amortyzatsii ta vykorystannia. Ekonomika Ukrainy. 2018. № 8. S. 62–74. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2018_8_6.
5. Menchynska O. M. Sutnist ta ekonomichna pryroda innovatsii: evoliutsiyni pidkhid. Herald of Khmelnytskyi National University. 2017. № 3. T. 1. – S. 246–248. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2017_3%281%29_46
6. Derzhavnyi biudzheth Ukrainy (na 2017 r., 2018 r., 2019 rr.). Verkhovna Rada Ukrainy. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-18>

Рецензія / Peer review : 12.12.2019

Надрукована / Printed : 03.01.2020
Прорецензовано редакційною колегією